

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

25. JAANUARIL 1929. A.

Nr. 2

SEITSMES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Telimise hind :	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 30.—, 1/2 lhk. Kr. 15.—,
Pooles aastas " 2.50	uul. Nr. 12.	1/4 lhk. Kr. 8.—, 1/8 lhk. Kr. 4.—
Üksik number " —.25	Telefon Nr. 4—72.	Omavalitsustele 30% hinna-
1923 aastak. " —.50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	alandust.
1924 " " 3.—	linna osakond Nr. 609.	Dokumentide kaotamise kuu-
1925 — 1928 a. ä " 5.—		lutused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Maaomavalitsuste maade küsimus liigub	Lhk.	19
Demokraatlikud Eesti maaomavalitsused puhastustules — J. Jans (järg)	"	21
Kui ametnik seaduste pärast ahastab	"	23
Haigete hoolitsuse korraldus Rootsis—Sven Odén	"	26
Läbikaalumata korraldus — R. Stein	"	27
Omavalitsuste päevauudised	"	28
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	"	29
Küsimused ja vastused	"	31
Kuulutused	"	18, 32

Ilmus trükist ja on ettetellijatele väljasaadetud

Omavalitsustegelase

Kalender 1929.

Sisukord:

Saatesõna
Sisukord
1929 a. tabelkalender
1930 a. tabelkalender
lgavene kalender
1929 a. kalendaarium tähtaegadega
Pühad ja puhkepäevad, mil ametiasutustes tööd ei tehta
Päikese tõus ja loojaminek
Omavalitsuste tähtpäevad
Märkuslehed koosolekute jaoks
" aadresside jaoks
" vekslite tähtaegade j.
" muuks otstarbeks
lgapäevased märkuslehed 1929 a.
Märkuslehed 1930 a.
Arvestuslehed
Maavalitsused, maaval. asutused ja eriametnikud
Linnad, linnaval. asutused ja eriametnikud
Valdade nimestik aadressidega
Alevite " "
Linnade elanikud "
Maade "
Omavalitsuste liidud
Postitaksid

Meetrimõõdud
Sentimeetri rihm
Meetrimõõtude võrdlus vene ja inglismõõtudega
Tempelmaksu tariif
Välismaade rahad võrreides meie rahadega
Protsendiiaha väljaarvamise tabel
Kapitali kasvamise tabel
Maksud
Kohtute korraldusest
Küüdisaamise kord
Postijaamade sõidutaksid ja määrused
Elanikkude registreerimine
Ühingute asutamise ja registreerimise korrast
Perekonnaseisu registreerimise korraldused
Kodaniku kohustused tuleõnnetuse puhul
Lihtvekslitest
Tshekkide väljaandmine
Riigilipp
Tarvilik kirjandus
Kuulutused
Blok

Omavalitsustele on kalenteri-käsiraainatu hind: press-paan köites 1,20 s., kalingor-kuld köites taskuga 1,60 s. ja kunstnahk-kuld köites taskuga 1,75 s. Hind tõusis esialgsest kalkulatsioonist selle tagajärjel, et kalender 32 lehek. paksem sai, kuldtrükk ja muid täiendusi köite suhtes juurde võeti.

Üksik müügil maksab kalender: press-paan köites 1,75 s., kalingor ja kunstnaha köites 2,50 s.

Tartu, Järva, Harju, Saaremaa ja Petseri maavalitsustest on kalendrid saada nende maade vallavalitsustel, kes otse Liidult seda tellinud ei ole.

Kes tellimisega seni viivitanud, neid palutakse kiiresti tellimine ära saata, köidet ära tähendades.

Tellimise aadress: Tallinn, S. Roosikrantsi 12, E. Maaomavalitsuste Liit.

Maaomavalitsuste maade küsimus liigub.

Viis aastat on küsimuse liikuma hakkamiseks ära kulunud. Oli see ju 1924. a. algu kuudel, kui E. Maaomavalitsuste Liit nõudmise ülesseadis, et valdadele nende maad tulevad tagasi anda, mis mõisamaadena võõrandatuks tunnistati. Samuti ei saanud käiku Liidu poolt esitatud seaduseelnõu, mis valdadele nende kinnisvarad pidi tagasi andma.

Mitmekordsete meeldetuletuste ja märkikirjade järele on siis nüüd sinnamaale jõutud, et asi liigub. Maaomavalitsuste maade korralduse seaduse eelnõu esitatavat neil päevil Vabariigi Valitsusele. Selle kohta ilmus „Päevalehes“ hiljuti järgmine teade:

„Arvesse võttes neid ülesandeid, mis omavalitsuste peale pandud igasuguste haridusliste ja kultuuriliste alade teostamisel, ja mis m a a k a s u t a m i s e g a tihedalt seotud, on Põllutöoministerium tarvilikuks pidanud väljaspool linna ja alevite administratiivpiire asuvate maade küsimuse kiiret lahendamist. Selleks on vastav seaduseelnõu juba välja töötatud ja põllutöominister esitab selle valitsusele heakskiitmiseks. Sellega kavatakse Põllutöoministerium seadusandlisel teel riiklikust maatagavarast riigimaade planeerimiskorras omavalitsustele eraldada tarvilikud maa-alad valitsuse poolt kindlaks määratud normides. Eraldatud maa-alad ühes nendel asuvate ja riigile kuuluvate päraldistega läheksid omavalitsustele tasuta omanduseks. Kui eraldatud maa-alal asuvate päraldiste kohta sõlmitud on ostumüügilepingud selle omavalitsusega, kelle omanduseks maa antakse, siis kustutatakse omavalitsuse kasuks ostumüügilepingu järele riigile võlgnevad summad. Omanduseks antavaid maid võivad omavalitsused tarvitada ainult nende ülesannete teostamiseks, milleks nad lepingute järele neile kasutada on antud. Üleantavaid maid võlgadega koormata, pantida ja võõrandada kolmandatele isikutele seaduseelnõu järele ei lubata. Edasivõõrandamist lubatakse vaid siis, kui omavalitsused võõrandamisel saadud summast tasuvad riigile maa ja päraldiste hinna, mis välja arvatakse riigi-

maade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse alusel.

Omavalitsuste käes on riigimaid praegu kasutada mitmesuguste ülesannete teostamiseks, näiteks: vanadekodude, lastevarjupaikade, igasuguste koolide jne. ülalpidamiseks ja samuti igasuguseid õpetajate ja ametnikkude palgamaid umbes 20.000 ha ümber. Käesoleva eelnõu järele eraldatakse need maad, nagu tähendatud, riigimaade planeerimiskorras, kus selgub, kui palju ühe või teise asutuse ülalpidamiseks tõelikult maad vaja läheb. Kuna selgunud on, et palgamaid suuremalt jaolt ebaratsionaalselt kasutatakse, tahetakse seadusega valitsusele võimaldada neid maid tegeliku vajaduse kohaselt normeerida.“

Maaomavalitsuste maadeküsimus on suur ja eluline küsimus. Ta puudutab kõiki valdu ja maavalitsusi. On neid kinnisvara üksusi, millesse ta praegu puutub, palju.

Kõige pealt peab uus seadus lahendama nende maade küsimuse, mis maaseadusega riigistatud, kuid sisuliselt valdadele kuuluvad. Et need valdade maad on, mitte mõisamaad, seda tunnistab ka Riigikogu, kui ta Liidu ettepanekul tasumaksu seaduses need maad tasu alt välja jättis. Neid maid oli 1-ks jaan. 1928-ks aastaks Liidu poolt kogutud andmete järele 579 üksust 4.484,02 dessatiini suuruses ja, maa ja hooned ühes arvatud, 2.094.674 krooni väärtuses.

Kui nüüd seaduse eelnõu nende maade ja hoonete lahendamise ette näeb, siis tuleb silmas pidada, et ta seda ainult nende kinnisvarade kohta teeb, mis veel valdade kasutada. Osa sarnastest valla nime peale kreposteerimata kohtadest on juba valdade käest täiesti ära läinud. 1-ks jaan. 1918 a. oli valdade kasutada, kuid nende nime peale kreposteerimata maid 631 üksust, seega 52 üksust rohkem kui 10 aasta pärast. Neis 52 äraläinud üksuses oli maad 4.810,82—4.484,02 = 326,8 dess. Need 52 üksust 326,8 dess. suuruses on ja jäävad valdadele tagasisaamata. Kuid praegu valdadele kasutada olevad maad ei jää seaduse eelnõus tervelt valdadele, sest eespool tsiteeritud teade räägib maa-ala-

dest valitsuse poolt kindlaks määratud normides, kuna teate lõpp palgamaadest lubab eeldada koolikohtade tuntavat vähendamist.

Sellest tuleb järeldada, et kõne all olev seaduse eelnõu ei kindlusta valdadele kõike seda, mis neile parema arusaamise järele kuuluvad.

Teiseks lahendab seadus valdade käes kasutada olevate riigirendimaade küsimuse. Kui eelmise liigi maade ja hoonete asjus vallad kõike oma tagasi ei saa, siis rendimaade asjus lubab eelnõu teatud vastutatu rendi ärajätmisega. Sarnaseid maid oli 1928 a. alguks valdade kasutada 961 üksust 10.577,63 dess. suuruses 58.868 kroonilise rendi eest aastas. Valdadel on kuni 1930 a. rendimaid veel juurde vaja 181,92 dess.

Kui arvesse võtta, et valdadel oli 1-ks jaan. 1928 a. kõne all oleva seaduse alla kuuluvaid maid

maaseadusega

riigistatuid 579 üksust 4484,02 dess.
riigirendimaid 961 „ 10577,63 „

Kokku 1540 üksust 15061,65 dess.

ja valdade nime peale kreposteeritud maid selsamal ajal 842 üksust 6.611,22 dess. suuruses, siis on selge, et kõne all olev seadus peab lahendama suurema hulga valdade kasutada oleva maade küsimuse, mis pärast see seaduseelnõu valdadele töepoolest suure tähtsusega eluline küsimus on.

Teiseks peab see seadus ka maavalitsuste maade küsimuse lahendama. Maavalitsustel ära võetud maid ei ole. Nende suhtes puudutab seaduse eelnõu rendi- ja seisuslisi maid. Kas ta ka postijaama hoonete ja maade küsimuse lahendab, milliseid kõige rohkem, seda näeb seaduse eelnõuga tutvunemisel.

Maavalitsuste kinnisvarade ja lahendamist nõudvate maade kohta annab ülevaate järgmine tabel:

Andmed maavalitsuste maade kohta.

Kasutamise otstarb	Maavalitsusele ostetud			Maavalitsuse kasutada rendi eest			Seisuslisi maid		
	Üksuste hulk	Kokku suurus dessat.	Maa ja hoonete väärtus Mrk.	Üksuste hulk	Kokku suurus dessat.	Rendi suu- rus maa ja hoonete eest Mrk.	Üksuste hulk	Suurus dessat.	Väärtus ühes hoo- netega Mrk.
1. Maavalitsuse maja all	10	2,26	36.727.100	2	2,82	22.435	—	—	—
2. Koolide (mitte põllu- majand.) tarviduseks	26	60,87	35.051.179	32	307,87	386.083	31	151,96	25.934.000
3. Põllumajandusliste koo- lide tarviduseks	1	—	5.000.000	16	2.796,66	2.174.539	—	—	—
4. Hoolekande asut. tar.	8	72,82	10.355.867	27	2.916,65	1.154.104	1	383,78	2.625.000
5. Looma- ja tervishoiu arstiide majade all	18	6,40	6.382.094	108	1.037,40	1.796.775	2	0,53	1.070.000
6. Loomakliinikute all	—	—	—	1	1	2.032	—	—	—
7. Haigemajade all	12	3,70	34.779.578	2	5,50	7.350	1	0,25	20.000
8. Postijaamade kasut.	—	—	—	176	6.558,56	345.320	30	927,59	33.973.019
9. Tööstusettevõtete maad	—	—	—	1	182	20.320	—	—	—
10. Muud maad.	75	1683,34	1.829.377	11	74,11	78.417	4	19,26	663.000
Kokku .	150	1.829,39	130.125.195	386	13.879,57	5.987.375	69	1.483,37	64.285.019

Kui võtta küsimust kogu ulatuses, siis seisab esimesel kohal küsimus, kas lahendab seaduse eelnõu maavalitsuste maade küsimuse hästi. Kui meelde tuletada, et toodud ülevaates seaduse eelnõu kohta oli öeldud, et üleantavaid maid võlgadega koormata, pantida ja võõrandada ei lubata, siis ei saa maaomaval. neid maid omanduseks, vaid sihtvarandustena, ja see moodus ei rahulda omavalitsusi. Seda kahel põhjusel. Esiteks on kaht mõõdupuud omaval. suhtes tarvitatud. Linnade ja

alevite maaga varustamise seaduse § 6 teeb tingimusi, et võlgadega koormata ja pantida ei või eraisikutele edasiantavaid maid ilma Põllutöömin. lubata, täh. linna või alevi oma kasutada jäänud maad on neist kitsendustest vabad. Maaomaval., „Päevaleht“ teate järele, selle õiguse vääriliseks ei peeta. Teiseks on kinnisvarade pantimise õigus omaval. laialdase tegevuse juures, näit. ehituste püstitamise puhul, väga tarvilik. Teine omaval. tegelaste kongress võttiski sellepärast maade asjus

otsuse vastu, et (vaata „Maaomaval.“ nr. 18 — 1928 — lhk. 291) maad antakse tasuta maa- või vallavalitsuse o m a n d u - s e k s (pt. 1) ja maa- ning vallaomaval. o m a n d u s õ i g u s tuleb kinnistada (pt. 3). Seda seisukohta ei ole eelnõu kokku-

seadja nähtavasti pooldanud, kuigi Liidu esindaja Põllutööm. seda seisukohta omal ajal kaitses.

Viie aasta järele tulnud eelnõu ei lahenda sellepärast suurt küsimust eluliselt. 21. jaan. 1928.

Demokraatlikud Eesti maaomavalitsused puhastustules.

Teisel omavalitsustegelaste kongressil ettekantud referaat

J. JANS,

Tartu maavolikogu esimees.

Järg.

Järgmine vaidluspunkt on keskvalitsuse kõva käe puudumine meie omavalitsuse korralduses. Ma arvan, et selles suhtes kõige kiiremini otsusele jõuame, kui pilgu nende aladele heidame, kus see kõva käsi juba tegutsemas. Näituseks: Eesti panga presidendid ja direktorid olid (ja on) keskvalitsuse poolt asjatundjate hulgast nimetatud ikka parteide asjasse segamiseta, kuid töö tulemus oli see, et paari-kolme esimese tegevuse aasta jooksul seal riigile niipalju kahju tehti, et selle kahju arvel meie maaomavalitsuste administratiiv aparati vähemalt 20 aastat üleval pidada saaks. Lahendamata on praegu panamad Rahaministeeriumile alluvas tollivalitsuses, Põllutöoministeeriumis metsade peavalitsuse ametkonnas jne. Mispärast seal ei ole kõva kätt näidatud? Kust tahetakse inimesi võtta omavalitsuse alal, kui nad mujal puuduvad? Kõiki asjaolusid arvesse võttes peab otsusele jõudma, et katsetud kõva käe põhimõtte sisseviimine omavalitsuse korraldusesse tähendaks korruptsiooni ala laiendamist, kuna praegu kõigist puudustest hoolimata kuritarvitused omavalitsustes minimaalsed on, riiklike ja eraettevõtetelega võrreldes. Kuid asume nüüd meie omavalitsuste oletatava peapuuduse — parteilikkuse — vaatlemisele. Parteimehed (ja naised) ei kõlbavat avalikke asju ajama. Hüütakse väljaspool parteisid olevate tublide meeste (naiste) järele, kes riiki võivat päästa.

Ma tuletan jälle natuke ajalugu meelde. Kui Eesti riiki rajati, siis olid parteilised organisatsioonid need, kes hulkade meeli ja mõtteid riiklike ülesannete peale juhtisid ja rahvast vabadusevõitluseks liikuma panid. Mitte pimedada, käsualuse karjana ei tegutsenud eestlased nendel rasketel päevadel, vaid teadliku, organiseeritud rah-

vana. Ilma organisatsioonita ei ole võimalik ühtegi hulgalist aktsiooni läbi viia. Kes praegusel ajal parteide vastu räägib, nende kõrvaldamist riigi asjade ajamisest nõuab, see desorganiseerib rahvast. Nõukogude Venes ja fashistlikus Itaalias ei ole mitte parteid ära kaotatud: seal on ainult mitme partei valitsuse asemel ühe ainsa partei valitsus sisse seatud. Nagu keegi nõukogude võimkonnas tähendanud, olla ka nende juures mitu parteid olemas, kuid kommunistiline erakond valitseb ja teised istuvad luku ehk riivi taga, ehk on kaugematesse paikadesse elama asetatud. Itaalias on lugu just samuti.

Partei ei ole midagi muud, kui teatud ilmavaate ja ühiste huvide alusel kokku heitnud inimeste organisatsioon, mis sellest ilmavaatest ja huvide ühtlusest tingitud ühiskondlikku programmi teostada katsub. Üks ainus võimul olev partei võib vabamalt tegutseda kui mi'ü parteid, kes oma kavade elluviimiseks kokkuleppeid otsima peavad.

Poliitika on teatud riiklike eesmärkide teostamise peale juhitud tegevus. On ilmavaade arenemata ja programm puudulik, siis on ka poliitika vilets. Mida segasemad olud, mida madalamal kultuuri astmel rahvas, seda tüürikamad ja mannetumad on tema parteid, seda saamatum üldine poliitika. Euroopas on demokraatlike parteipoliitika asemel diktatuuri sisse seadnud kõige madalamal ühiskondlikul arenemise astmel olevad rahvad, kes muidu korda pidada ei suutnud. Itaalia on küll vana kultuuri maa, kuid rahvahulgad on harimata, sedasama võib Venemaast ütelda. Hulkadel ei ole seal ei ilmavaadet ega arusaamist korraldatud riigi asjade ajamisest. Kommunistid ja fashistid tahavad nüüd kiires korras hulkadele oma ilmavaadet ja

programmi peale suruda. Lugege nende ajakirjandust ehk kuulake nende raadio propaganda kõnesid. Sarnane ilmavaate pealesurumine on võimalik, kui rahva arusaamises enne tühi koht on olnud. Kui nüüd meie juures leitakse, et ilmavaate alusel organiseeritud inimesed nõrgad on riiklisi asju ajama, siis on võimalik kaks oletust: tahetakse mitut parteid asetada ühega, mis oleks fashistlik või kommunistlik diktatuur, ehk on kavatsus üldse igasugust ilmavaadet ja plaanikindlat tegevust omavalitsuse alalt kõrvaldada ja asjaajamine organiseerimatu ja ilmavaateta ning ühiskondliku plaanita olluse kätte anda. Teoreetiliselt oleks viimane võimalus ühevääriline omavalitsuslik alal käsikaudu kobamise au sisse tõstmisega. Et sellest midagi head välja võib tulla, seda oletada ei ole tühtegi alust. Meie parteide elus on väärnähtused esile kutsunud mitte ilmavaatetest ja programmist kinni hoidmine, vaid nimelt ilmavaate puudumine ehk ilmavaatelse arenemise madal aste ja kehvalt kaalutud ning segased programmid. Parteides on palju ollust, kes ilmavaatelistelt assimileerumata, kes sinna tihti tulnud saagi lootuses, ja mitte sooviga riiklisi asju ajada, kaugemaid eesmärke silmas pidada. Minu arvamise järele ei ole meie avaliku elu pahedest, õigem nende põhjustest aru saadud ja tahetakse kuradit beelzebuliga välja ajada, parteilist viletsust arstida selle viletsuse põhjuste suurendamisega, ilmavaate ja plaanikindluse kõrvaldamisega poliitikast. Kui räägitakse asjatundmisest, siis ei võeta mitte arvesse, et ühelegi juhtivale tegelasele küllalt ei ole paljast tehnilisest oskusest, vaid ta peab omale alluva asutuse või tema jaoskonna tegevuse kokkukõllasse viima üldriikliste ja ka üldinimliste eesmärkidega, milleks on tarvis nende eesmärkide tundmist ja nendest aruamaist; lühidalt: on tarvis ilmavaadet ja ühiskondlist töökava pikema aja peale. Ilmavaade ei ole ju muud, kui väljakujunenud arvamine maailma tekkimisest ja nendest seadustest, mis teda valitsevad. Kellel on ilmavaade, sellel on tung teiste omamõttelistega ühendusesse astuda, sest inimese mõte võib areneda ainult ühenduses olles omasugustega. Eriti on võimata, et ühiskondlike asjade juhtijad võiksid areneda poliitilisest organiseerimistööst kõrval seistes, et keeruliste majanduslik-poliitiliste organisatsioonide, nagu seda on omavalitsused ja riik, juhid võiksid ise olla organiseerimatud. Ebpoliitiliste „asjatundjate“ esilekippumine on sellep.

kas varjatud kommunistliku või fashistliku ühe partei poliitika tegemine või jälle lihtsalt ühiskondliku arenematusse avaldus.

Kuid oletame, et maaomavalitsuste praegused esituskogud on asetatud valdade esitajatest koosnevate kogudega ja kõva käega asjatundja maavanema amet sisse seatud. Kas jääb siis poliitika tegemine maavalitsusest eemale? Mitte sugugi.

Kõva käega maavanem ja vallavanemad on ju ka tunnetega varustatud ja mõtleavad olevused ning selle järeldusel omavad teatud vaated; nendel on tingimata poolehoid ühele või teisele poliitilisele voolule. Ja on täiesti ekslik oletus, nagu ripuks ainult maavolikogude ja maavalitsuste liigestest ära ühes või teises asjas tüli tõsta või intrigeerida. Ma võin isiklike äranägemise järele tõendada, et kohalikud inimesed lepivad tihti kokku, kuid siis tuleb enne otsustamist käsk kusagilt väljastpoolt teisiti teha, ajakirjandus lööb sekka ja tüli on lahendamatu. Eriti on ajakirjanduse mõju suur ja mis selle kaudu toime pannakse, on tihti peale kaugel igasugusest korrektsusest ja aumehelikkusest, erapooletusest rääkimata. Kas peab sellepärast ka vaba ajakirjandus likvideeritama? Ja ühelgi kõva käe maal, Nõukogude Venes, fashistlikes Itaalias, de Rivera Hispaanias ega Voldemaras'e Leedus, pole tõepoolest vaba ajakirjandust. Kõva käe ajajärgul tuleb ka meil ajakirjanduse tsensuur sisse seada ehk opositsiooni lehed sulguda. Ka demokraatlike parlamentidega on samane lugu: igal pool diktatuuri maadel on nad asetatud rahvaesituse surrogaatidega. On pikema põhjendusega selge, et demokraatlike omavalitsuste ümbermoonutamisega muutub vastavalt meie riigikord üldse. „Omavalitsusseadus on praktiline põhiseadus“, seletas üks meie tuntuimatest riigimeestest Asutava Kogu omavalitsuse komisjonis (Strandmann). Ei saa teoreetiline rahvavõimu alus (meie põhiseadus) püsida, kui tegelise asjaajamise juurest demokraatia eemale on tõrjutud. Ja meie omavalitsuse korraldust ei saa teistele alustele viia muidu, kui peavad vastavad põhiseaduse paragrahvid muudetud olema. § 76 käib järgmiselt: „Omavalitsusüksuste esituskogud valitakse üleüldisel, otsekoheisel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtte alusel“.

Vallavanematest koosnevad maaomavalitsuslikud esituskogud ei oleks ei otsekohevalt valitud ega vastaks oma koosseisu poolest proportsionaalsuse nõuetele. Kuid peale otsekohe omavalitsusesse puutuvate

paragrahvide tulevad käesolevas küsimuses arvesse võtta ka need põhiseaduse määrused, mis põhimõtteliselt vahenditult demokraatiat tunnustavad. Näituseks:

„§ 1. Eesti on iseseisev, rippumatu vabariik, kus riigivõim on rahva käes“.

Ja § 27. „Riigivõimu kõrgemaks teostajaks Eestis on rahvas ise oma hääleõiguslike kodanikkude näol...“

Kui nüüd vabariigi 10. aastase kestvuse järele avalikult tõendatakse, et põhiseaduslikku korda omavalitsuses muuta tuleb, sest et senine kord mitte kõige paremaid inimesi esile ei lükka, siis on see vaesuse tunnustuse andmine rahvale ja ka senistele omavalitsustegelastele. Kas on nad seda ära teeninud? Kas ei ole võimalik olemaid puuduseid kõrvaldada, ilma demokraatia aluseid puudutamata? Rahva otsekoheselt osavõtul omavalitsusest on suur kasvatav mõju, mis rasketel aegadel ennast tunda annab. Ülemuslik kõva käsi halvab rahva isetegevust, teeb riigi vähem tugevaks, igasugu põrutustele ja pööretele vähem vastupidavaks. Kuid asume praktiliste küsimuste juurde.

Minu teesid omavalitsuste tõeliste puu-
puste kohta, et nendeks tuleb lugeda:
a) maaomavalitsuste võimupiirkonna puudulik normeerimine seadusandluses, mis tegelise töö juures igasugu sekeldusi esile kutsub ja seega aega ning jõudu raiskab ja
b) kõige selle juures vastolu suurte kohustuste ja vähete varaliste abinõude vahel, on vist küll kõigile ilma pikema seletusteta arusaadavad. Kui omavalitsustegelane mitte kindlasti ei tea, mis ta tegema on kohustatud ja mis ta teha tohib, siis on kokkupõrked erasikutega ja ametiasutustega paratamatud. Kõige ettevaatlikuma asjaajamise juures tekkivad arusaamatused. Meie seadusandlus omavalitsustes on järjekindluseta. Eriti maaomavalitsuste kompetents on tingitud tervest hulgast, nii mitmeti kooskõlastamata eriseadustest. Mõnes osas pole üldse seaduseid olemas. Sissetulekute mõttes areneb asi nii, et kohustusi tuleb juurde, kuid sissetulekuid vähendatakse. Näib, et seda tehtakse täitsa sihikindlalt otstarbega omavalitsusi keskvalitsusest ärarippuvaks teha, kas reguläärsete, seaduses normeeritud tulude asemel oma äranägemise järele toetusi jagab. Mitte meie juures üksi ei tarvitata sarnast abinõud omavalitsuste ohjeldamiseks: Tschehhoslovakkia uus kogukondline maksu ja sissetulekute seadus on niisugune, et asjatundjale sellele kogukondlise iseseisvusele lõputegemise seaduse nime on and-

nud. Kui nüüd kõige selle juures arvesse võtta asjaolu, et senini meil pea täiesti puuduvad igasugused, nii teoreetilised, kui praktilised käsiraamatud omavalitsuse alal (ka paljudel teistel aladel) ja et meil omavalitsustegelastele kusagil süstemaatilist elukutselist õpetust ei anta, siis on nähtavale tulevad puudused asjaajamises arusaadavad. Meie omavalitsuse aparaat on veel, et võrdlust tarvitada, samas seisukorras, kui maanteed, mida nad korda seadma peavad. Kui mainitud osalisi puudusi ei parandata, siis on igasugune omavalitsuste üksuste ümberloomine kasuta ettevõtte: uued sihtühisused ja nende maaülemad saavad samuti nagu kanad takus rabelema. Lubage mulle lõpuks küsimust järgmise formeli abil illustreerida:

$$T = xy.$$

T — asutuses teha olev töö hulk, ajakohaste keskmiste tööjoudude hulga mõõdetud.

x — otsitav ametnikkude arv.

y — ametnikkude keskmine töövoime.

Kui $y = 1$, s. o. kui ametnikud suudavad ajakohase keskmise tööjõu ülesannetega valmis saada, siis on $x = T$. Kui aga y on mõnesugustel põhjustel vähem kui 1, s. o. kui asutuse ametnikkude keskmine töövoime on alla normaalset, ütleme $y = \frac{3}{4}$,

saame $x = \frac{4T}{3}$, mis tähendab, et ametnikkude arv, et tööd ära teha, peab normaalselt suurem olema. Kui näit. võtame $T = 20$, siis on esimesel juhtumisel ($x = T$) antud asutuse ametnikkude arv = 20, teisel juhtumisel, $\left(x = \frac{4T}{3}\right) = 26,6 \dots$ (ümmarguselt

27). y ei ole aga mitte lihtne vaid väga kombineeritud suurus. Meie võime, näit., õigeks võtta, et ametniku töövoime ripub ära tema anderrikkusest, kõlblistest omadustest (energia, karske elu), üldisest ja kutseharidusest, tema tööalasi puutuvate seaduste selgusest ja kokkõlavusest, teoreetiliste ja praktiliste käsiraamatute olemasolust, üldisest töökorraldusest asutuses, tööajast, mehaanilistest ja muudest tööabinõudest (telefon, arvestusmasinad jne.). See ei ole kõik, kuid näitusena on sellest küllalt. Kui kõik ülesloetud asjaolud ajakohastele keskmistele tingimistele vastavad, on võimalik ametnikkude arvu normaalsestesse piiridesse viia. Kui on mõni tingimine täitmata, siis võib à priori ütelda, et asjad korras ei või olla. Meie oleme üleval leidnud, et praegustes oludes meil (vähemalt) puudub: seaduste selgus ja

kokkukõlavus, käsiraamatud, kutseharidus. Ka üldine töökorraldus asutustes ei või ideaalne olla, meie asutuste noorust ja ühiskondlist murrangu aega arvesse võttes. Sellega pean otsusele jõudma, et y on vähem kui 1 ja seega tuleb teoreetilist oletada, et meie omavalitsusasutustes ametnikkude arv on suurem normaalsest, et meie omavalitsuslik aparatuur on kallim kui hädasti tarvis. Loogikavastane oleks aga maha istuda ja selle asemel, et ametnikkude suure arvu põhjuseid kaotada, ühele või teisele ametniku kohale pliiatsiga kriips peale tõmmata. Selle tagajärg ei või midagi muud olla kui korralagedus, sest ilma tööd vähendamata ehk ametnikkude töövõimet tõstmata jääb ebaratsionaalse ametnikkude arvu vähendamise korral osa tööd lihtsalt tegemata. Veel mõttetum on administratiiv aparatuuri odavamaks tegemise otstarbel uusi ametasutusi konstrueerima hakata. Iga ümbertegemine nõuab lisa tööd ja kui ülalmainitud produktiivse töö eeltingimised täidetud ei ole, ei muutu ümberkorraldamise tagajärjel mitte midagi, ei töö paremuse ega odavuse mõttes. Mitte vägivaldseid murranguid vaid otstarbekohaseid uuendusi, see peab meie hüüdsõna olema. Sihtühingute loomise mõte on praegu fantaasia ajajärgus: midagi konkreetset, läbimõeldut, pole tema pooldajad veel esitanud.

Kokkuvõttes leiame, et meie omavalitsuste, eriti maaomavalitsuste, töö korraldamise alal järgmist tarvis on ette võtta:

1. Tuleb rõhku panna omavalitsuste puutuva õiguse teoreetilisele läbitöötamisele, et vastavaid norme süstematiseerida ja vastolusid väljaselgitada. See teeks seadused kättesaadavamateks ja võimaldaks järjekindlust ka seadusandluses.

2. Teoreetilise töö eesmärgiks peaks olema vastava käsiraamatu või käsiraamatute kokkuseadmine.

3. On tarvis omavalitsuslist kutseharidust organiseerida, mis peaks olema kahes järgus:

1. aste: ettevalmistus omavalitsuse ametniku elukutsele.

2. aste: akadeemiline eriharidus, mis peaks sisaldama ühiskonna arenemise (tsivilisatsiooni) ajaloo põhjalikumad teadmised ühes meie aja ühiskondliku korralduse ja selle arenemist tingivate tegurite ning voolude tundmisega.

Omavalitsusliku kutsehariduse andmise keskkohaks võiks olla vastav õppejõud ülikooli juures, kes ühtlasi oleks 1-se astme keskkooli või kursuste juhataja.

4. Metoodilise uurimise abil tuleb kindlaks teha omavalitsuste kõige otstarbekohasem töökorraldus, et omavalitsuslikku organisatsiooni võimalikult odavaks ja kiirelt ning otstarbekohaselt töötavaks teha. Asjatundmata ümberkorraldamise katsed sünnitavad ainult segadust.

Kõige pealt peame aga sellega peale hakkama, et omavalitsuse tegevuse alal vastastikku sallivust edendada. Parteiline kihutustöö ei pea mitte olema südametunnetuseta üksteise mahategemine, vaid õiglane, asjalik arvustamine. Proportsionaalse valimisõiguse põhimõtetest välja minnes peab erakondadele ja rühmadele võimaldatama koostöö.

Igal sammul peavad omavalitsustegelased meeles pidama, et nemad praktilise töö täitmise kõrval ka lugupidamist iseeneste ja omavalitsuste vastu peavad üleval hoidma. Ilma selle kõlblise aluseta ei ole riikline olemine mõeldav.

Sellepärast lõpetan sooviga:

Omavalitsustegelased olgu kõige pealt aumehed. Ärge laskem kunagi lugupidamist eneste vastu kõigutada ja ärge tehkem kellegile ülekohut.

Kui ametnik seaduste pärast ahastab. . .

Milleks kõik Kärevere silla lugu ära ei kasutata.

On enam kui kord kinnitatud, et suure kurja juur omavalitsuste vastases poliitikas on tingitud riigiametnikkudest. Seda väidet kinnitab kõige paremine Teedeministeeriumi peasekretäri J. Tiitsõ artikkel „Päevalehe“ 1. a. viimases numbris „Maavalitsuse tegevus ja maanteede seaduse elluviimine“. Sarnast avalikku hä-

daldamist omaval. õiguste kohta ja ahasust, et Riigikogu ei ole julenud teisiti talitada, pole seni ükski teine ametnik julgenud avalikkuse ette tuua. Kui selle juures veel Kärevere silla õnnetus seatakse omavalitsuse konstruksiooniga ühendusse, siis on see omapärane tunnistus riigiametniku vaatevinklist ja näide, kuidas

otstarb — hävitada omavalitsuste õigusi — pühendab abinõud.

Eespool nimetatud uue poliitika rajaja omavalitsuste suhtes kirjutab omas artiklis:

„Tahan väita, et kauemaks meil olukord teede ja sildade ehitusel ei tohi jääda sarnaseks, või ligikaudu sarnaseks, nagu ta praegu on väljakujunenud, õigemini teatud põhimõtete järele, mis vastavates seadustes sanktsioneeritud, väljakujundatud. Kärevere silla katastroofi ... tuleb otsida maavalitsuste praegusest struktuurist ... Tuleb tõsiselt kahtseda, et teede ja sildade ehitusel ja korrashoiu alal ei ole juletud ka uue maanteede seadusega võimalust luua terve ja tugeva organisatsiooni kujundamiseks. ...“

Et Vabariigi Valitsus ja Riigikogu teisei arusaid maavalitsuste õigustest ja kohustest, kui J. Tiits, siis, vistist tema oligi, kes oma juhtnõoride kavaga teede tehnilise personaali asjus tahtis oma seadust maksma panna, mis kukerpalli viskas Riigikogu poolt vastuvõetud maantee seaduse ja omaval. põhiseadused, sest ega ta muidu oma artiklis ei kirjuta: „Selles kavas (Teedemin. juhtnõoride kavas) nähti teatud pidurdamist omavalitsuste kõike haaravale tegevusele teede alal, ... mis omavalitsus- ja maanteede-seadused neile täiel määral kindlustavad.“

Sarnase artikli loojalt on seaduste poolt kindlustatud õiguste pidurdamise juhtnõorid täiesti arusaadavad. Õnneks ei juhi Teedeministeeriumi aga see pidurdaja, mispärast ka juhtnõorilt kõik pidurid kadusid. Kuid sellest teine kord. Siin kohal on vaja ainult pidurdaja käed omaval. struktuuri küljest ära lüüa.

Omas artiklis ütleb J. T. edasi, et see asjaolu tuleb üheks puuduseks lugeda, et kõik maaval. ei ole loonud iseseisvaid teede osakondi. Hea on lugu siis seal, kus iseseisvad osakonnad on, veel parem, kus iseseisvad teede jaoskonnad inseneriga eesotsas, sest terve artikli järgmine osa põhjeneb inseneri õiguste nõutamisele. Ja Tartu Maaval. juures on just maanõukogu otsusega 31. maist 1923 a. loodud teede-

tehnika jaoskond ja selle juhatajaks on valitud insener. Täh. Tartumaal oli just J. T. poolt soovitud eriteadlane juhataja, kuid Tartumaal oli ka õnnetu Kärevere sild.

Sellega ei taha ma sugugi ütelda, et õnetuses süüdi on see juhataja, vaid see näide peab kinnitama, et J. T. poolt soovitud eriteadlase võim ei kindlusta veel midagi. Aluseta on sellepärast J. Tiitsol näpuga näidata maaval. struktuuri peale ja sealt silla sisselangemise põhjust otsida. Ei olnud ju järelvalve teostajaks keski muu, kui teedejaoskonna juhataja, mitte põlatud maavalitsus.

Ilma et tahaks Kärevere silla süüdlast siit või sealt otsida, — küll need asja juurdlusel kõik selginevad —, ei saa aga üht nähtust nimetamata jätta, mida seni kuskil veel puudutatud ei ole, mis J. T-l ja teistel tema vaatelistel igasuguse õiguse peaks ära võtma selle küsimusega siduda omavalitsusi ja nende asjaajamiskorda.

Kes oli Kärevere silla ehitaja? Mitte harilik ettevõtja, vaid senine Teedeministeeriumi insener, endine ülemus maaval. tehnilisele personaalile teatud mõttes. Veel rohkem. Ta pidi olema parem asjatundja Eestis raua-betoon tööde alal. Ta oli läinud talvel Teedemin. teedemeistrite kursustel lektoriks sellel alal.

Kuidas pidi võtma maaval. insener seda eriteadlast ettevõtjana? Psühholoogiliselt ikka eriteadlasena, mitte kellegi muuna.

Teiseks, kes oli kohapealseks järelvalvajak, kümnikuks? Ettevõtja enese hiljutine õpilane teedemeistrite kursustelt, pealegi esimesel korral läbi kukkunud õpilane. Kujutage ette tema seisukohta oma suure õpetaja töö järelvalves.

Järelvalve süüdistus puhtpsühholoogilistel põhjustel langeb sarnase juhuse juures ära, kui ettevõtja tuleb Teedeministeeriumist, kõrgemast järelvalve asutusest.

Peaks piinlik olema sellepärast kohapealset järelvalve asutust nimetada, ükskõik milline struktuur tal on, süüdlasena — Teedeministeeriumi ametniku poolt, kellele asja kohta kõik andmed olemas, ja kellele teada peaks olema ka Teedeministri pävakask tema ametisse astumise puhul.

„Maaomavalitsuse“ tellimiste vastuvõtmine 1929 a. kestab edasi.

Haigete hoolitsuse korraldus Rootsis.

Sven Odén.

Rootsi Landstingide Liidu sekretär.

Rootsimaal on haigete hoolitsus peale mõningate erandite, millest tähtsam vaimuhaigete eest muretsemine — peatselt täiesti kogukondliste omavalitsuste asi. Kuna aga esimeseastmelised kogukondlised asutused on niisuguse tähtsa ülesande otstarbekohaselt korraldamise jaoks väikesed ja selle tõttu jõuetud, on see kohustus antud n. n. „landstingide“ (kogukondl. maomavalitsused) kätte. Need „landstingid“ on teise astme omavalitsused Rootsimaal „läänides“ (mis seal on valitsuslisel alal üldmõistes umbkaudu seda, mis Soomemaa läänid, Vene kubermangud ja praegu Eesti maakonnad). Praegused landstingid on võrdlemisi alles noored: korraldatud 1862 a. antud seaduse järele. Iga landstingi tegevuspiirkond on üldiselt sama, mis riigivalitsuslisel läänil. Ühes läänis on ometi kaks landstingi ja kuus Rootsi suuremat linna ei võta mitte osa landstingist, vaid on korraldanud oma piirkondades tarvilise haigete hoolitsuse omaette. Landstingide arv kogu maal on 25.

Landstingiseadus määrab peale muu, et landstingi ülesandeks on oma alale kuuluvate üldasjade kohta nõu pidada, tarvilikke otsusi teha, küsimustes, mis puutuvad üldse majandusse, põlluharimise arendamise ja muudesse tööharudesse liikumisteede korrashoidmisse, tervishoiu ja haigete eest koolitsemisse, kooliolusse, üldise korra ja julgeoleku kindlustamisse j. n. e. Niisuguse õieti laiamõistelise ülesande kohaselt on siis ka landstingide tegevus ajajooksul kujunenud üsna laialiseks ja mitmeharuliseks; peale muu on paljud tegevusharud, mis enne seisid esimese astme omavalitsuste (vallavalitsuste) käes, nüüd läinud landstingide kätte, ning selles sihis aremine kestab veelgi edasi. Tõenduseks landstingide tegevusala laienemise kohta viimase 50 aasta jooksul olgu mainitud, et kõigi landstingide kogu-kuluarved a. 1875 olid kokku umbes 1½ miljoni krooni, nüüd on aga need umbkaudu 65 miljoni krooni suuremad, mille juures küll tuleb arvesse võtta rahaväärtuse tuntav alanemine aja keствusel. Kindlam mõõdupuu landstingide tegevuse arengu kohta on tõsiasi, et 50 aasta jooksul landstingimaksud on tõusnud umbes 8 korda suuremal määral kui esimese järgu kogukondadel, valdadel.

Landstingide tegevust juhib nende tege-

vuspiirkondade elanikkudelt iga 4 aasta tagant, üldise ja ühesuguse hääleõiguse järele valitav esituskogu, mille liikmete arv on seatud elanikkude arvu kohaselt, kõige vähemas läänis 21, kõige suuremas 75. Need esituskogud tulevad kokku aastas kord, septembri kuu esimesel esmaspäeval, oma korrapäraliseks istungiks, mis kestab 3—6 päeva. Muul ajal ajab landstingi jooksuvasid asju tema poolt valitud valitsuse nõukogu. Tarviliste abinõude saamiseks oma tegevuse jaoks on landstingidel õigus võtta enda piirkonna elanikkudelt erilist tulumaksu, mis välja nõutakse ühes riigitulumaksuga.

Kohase kujutuse landstingide tegevuse ulatuse ja tähtsuse kohta üksikasjaliselt ja erialaliselt annab järgmine ülevaade kulu-dest, mis landstingid 1926 aasta keствusel olid määranud mitmesuguste otstarvete jaoks:

Tarvidusotstarb. Määratud summa
kroonides.

Tervishoiu ja haigete hoolitsus . 31.665.679

Sellest:

Haigemajadele	19.282.482
Kestvat haigust pöd.	261 645
Tiisikushaigete hoolit.	5.207.675
Taudide v. võitlus	3.595.842
Nõrgamõistusliste hool.	1.280.231
Vaimuhaigete hoolitsus	368.553
Vigaste hoolitsus	371.095
Sünnitusabi	672.187
Kooli korraldus	3.825.168
Põllumajandus ja liikumiskor.	2 289.654
Paiukite andmiseks	4.345.283
Vaeste hoolekanne	6.369.583
Protsendid ja võlakustutus	5.531.260
Mitmesugused muud kulud	7.127.359

Kokku kroonides 61.153.977

Sellest tabelist selgub, et landstingide kõige tähtsamaks ja kulukamaks ülesandeks on haigete hoolitsus, mis omale nõuab üle poole kõigist kuludest ja kõige suurema osa sellest tarvitavad haigemajad. Landstingide kasutada on praegu üle 80 täis korralikku haigemaja ja umbes 70 väiksemat haigete hoolitsuskohta, n. n. „haigete toad“; kõigis kokku leidub kohte umbkaudu 10.000 haigele. Ka keствat haigust põdejate hoolitsus seisab suuremalt jaolt landstingide käes; nagu alamal kuuleme, on kavatsus seda ligemas

tulevikus veel rohkel moodsul suurendada. Tiisikushaigete hoolitsus on käesoleval sajandil landstingidelt ikka suuremaid kulusid nõudma hakanud. Praegu on landstingidel ligi 50 tiisikuse haigemaja või haigetuba, kokku umbes 4.000 kohaga. A. 1919 peale on landstingide hoolitsuse all ka taudide vastu võitlemine, kuna see varemini oli valdade asjaks. Edasi muretsevad landstingid nüüd ka vaimuhaigete ja nõrgamõistusliste eest. Nõrgamõistusliste hoolitsus on nüüd pea landstingide ülesandeks. Vaimuhaigete hoolitsuse alal pidid landstingid peaaesjalikult ruumi puuduse pärast riiklistes ravitusasutustes, hulga vaimuhaiged oma hoole alla võtma, kes paigutati läänihaigemajadesse, osalt ka eriliselt selleks seatud vastuvõtte kohtadesse. Edasi on mainida, et landstingid kulutasid õige suured summad langetõbiste ja vigaste varjupaikade ülespidamiseks.

Nad on aga ka veel mitmeid muid ülesandeid täitnud, niihästi tervishoius ja haigete hoolitsuse alal, kui ka avalikkude haigemajade ülevalpidamises. Nimelt on piirkondline haigetehoolitsus (naishaigetehoolitsete korraldus ja rohtude andmine maal) samuti rohtude jagamine kergemalt haigetele, peaaesjalikult landstingide ülesandeks. Nende kätte on nüüd läinud pea täielt ka sünnitusabi andmise korraldus ning suurelt jaolt selle kulude kandmine. Kui veel lõpuks nimetame nende tegevust ja oskonnaarstide ametisse seadmise korraldamises maal, siis on küll

esitatud suurem osa neist ülesannetest, mis landstingidel on täita kõneall oleva tööalal.

Teistest landstingide tegevuse ülesannetest olgu veel mainitud pimedate ja kurtummade õpetamine ning põllumajanduse õpetuse eest hoolitsus. Peale selle on landstingid kohustatud kaasa aitama vanadele ja tööjõuetutele paiuki andmises ning vaeste eest hoolitsemises. Nimelt on nende kohustuses, valla valitsustele tasuda nende kuluraha maksujõuetute haigete ravitsemise eest, kas kõik või osalt, ning korraldada töökodusid, holetute, tõrksate ja „tülinorijate“ toetus-saajate jaoks. Peale selle toetavad nad rahaliselt paljuid ühiselu alal tegevaid ja muid üldtululisi ettevõtteid.

Landstingide haigetehoolitsus-asutuste valitsemise kord on üldiselt jäetud kohalikeks asjaks. Igaihel asutusel on oma laialiste volitustega juhatus, kes asutuse tegevust kõigis ta harudes juhib. Selle liikmeid nimetab küll peaaesjalikult landsting, kuid 1924 aastal antud landstingiseaduses on üheks uuenduseks see, et haigemajade asjade juhtimist võimalust mööda üle kanda landstingide valits. vastava osakonna alla, mis nõnda kujuneb kogu lääni haigetehoolitsemise keskjuhatuseks. Selle osakonna hoole all on muuseas landstingide rahanduse juhtimine; tema käes on ka üksikute haigemajade juhatuste majanduslike tegevuse järelvalve õigus; ta seab kokku landstingi tulude ja kulude eelarve-kavad ning valmistab ette kõiki sellele tegevusalale kuuluvaid ettepanekuid.

Läbikaalumata korraldus.

Vallavalitsustele raskusi sünnitav korraldus 1929 a. seemnevilja vajaduse kohta.

R. STEIN.

Haljala vallasekretär.

Põllutööministeeriumist jõudsid vallavalitsustele 14. jaanuaril s. a. kätte juhatuskiri ja planketid „teadete kogumiseks seemnevilja vajaduste kohta 1929 a. kevadiseks külviks“. Juhatuskiri nõuab, et andmed saaks kogutud kohapeal ja 2 teiseendis, võttes talundipidajalt allkirju. Sama juhatuskirja teine lõigend lausub: „Tabelisse tulevad kanda kõik talundid ja nende pidajatelt allkirjad võtta, selle peale vaatamata, kas nad seemnevilja vajavad või mitte“.

Tõuseb küsimine, mis siis ettevõtta, kui

talundipidaja keeldub andmeid või allkirju andmast, ehk milleks siis õieti neid talundite pidajaid tülitada, kes mingisugust seemet ei vaja, ega ole ka äraanda; ehk mis saadakse kätte sarnase allkirjaga, või mida sarnane allkiri kohustaks. Ei mitte midagi, ei anna ka mingisugust tagatist kogutavatele andmetele. Väga võimalik, et talundis üleskirjutuse aegus seemet küllaldaselt olemas, kuid kevadel võib ootamatult ilmsiks tulla, et seeme ei idane, või on jälle külmast (kartul) rikutud ja, loomulik, et sarnase seemne omanik asub uue

seemne muretsemisele. Ka on veel põldudel näha möödunud aasta erakordse halva sügise tõttu viljarõuke, iseäranis palju aga rehedes masindamata vilja, mille idanemise võime senini proovimata.

Teiseks nõuab juhatuskiri, et andmed peavad saama kogutud kohapeal, talundites. Jääb arusaamatuks, miks ministrium vallavalitsustelt kui andmete kogujatelt võtab vabaduse ja võimaluse andmete hankimiseks tema parema äranägemise kohaselt, näit. kokkukäsitamise kaudu vallamajas, taludes j. n. e. Juhatuskirja kohaselt andmete hankimine nõuab võrdlemisi suuri kulusid. Kes peab need kandma? Ettekirjutatud korra juures ulatavad need kõigis valdades kümnetesse kuni sadadesse kroonidesse. Nii näiteks on H. vallavalitsuse, missugust valda võib arvata väiksemate hulka, administratiivpiirides 467 talundit, ja vallavalitsuse arvestuse järgi kulub andmete kogumiseks kohapeal igas talundis keskmiselt 20 minutit (talundi pidaja asjaga tutvustamine, 2 eks. kirjutis, 2-he allkirja kirjutis ja teekäiguks talust talle), 467 talu peale kokku 9340 minutit ehk arvatult 8 tunniliseks tööpäevaks, 19 päeva 3 tundi 40 min. ehk ümarguselt 20 päeva. Kui arvata päevatasuks 3 krooni, millist summat ei saa paljaks arvata, siis oleks kulu sellel vallakassal 60 krooni; milliseid summe aga vallavalitsuste eelarvetes ei leidu. Vallasekretäri peale sarnast uitamise ametit panna ei saa, kuna temal kantsleis tööd ja ko-

hustusi küllalt ja kelle kohustuste hulgas sarnased asjad, mis ei võimalda temale ööselgi vallamajast lahkumist (Kaitsemisalluvad tööd ja valved). Ka vallavanema ega tema paari abilise peale ei saa neid panna, kelle kuupalk kõigub 5—20 kroonini. Juhatuskiri nõuab- et andmete kogumine peab lõpule viidud ja andmed ärasaadetud olema hiljemalt 25. jaanuariks s. a. Kuidas on aga see võimalik, kui planketid ja juhatuskiri saabusid alles 14. jaanuaril s. a. ja töö läbiviimiseks kulub vallas 20 päeva, kuna suuremates valdades, kus talundisi palju rohkem, aega ka märksa rohkem läheb?

Põllutööministeerium oleks pidanud varemalt ajalehtis avaldama üleskutse olemasoleva viljaseemne idanemisvõime proovimiseks. Meie harilik talundipidaja asub seemne idanemise võime proovimisele alles kevadel 1—1½. kuud enne seemendust, kuna käesolev lühikene tähtaeg ei anna võimalust andmete kogumist antud tähtajaks läbiviia, siis ammugi ei võimalda aega talundipidajale seemne idanemise % proovimiseks, mille kohta peab andmeid ja seletust andma. Kas ei oleks küllalt, kui vallavalitsus künnikude kaudu kutsuks teatavaks ajaks neid talundipidajaid vallamajasse teatama, kes seemet ja kui palju vajab, ning kellel seda jätkub äraandmiseks?

Kõigest sellest tuleb järeldada, et see korraldus vähe läbi kaalutud ja selle täitmine vallavalitsustele raskusi tekitab.

Omaavalitsuste päevauudised.

Piirituse ja viinatshekkide asemaks omaavalitsustele väljasaadetud.

Lõpuks sealmaal.

Teatavasti jäeti täh. toetusmaks riigi 1928/29 a. eelarvest välja. E. Maaomavalitsuste Liidu sellekohase märgukirja tagajärjel võeti see toetus lisaelarvesse nr. 1. Riigikogu kinnitas lisaelarve 21. dets. l. a. ja 29. dets. kuulutati see „R. T.“ välja. Oli loota, et vallad, alevid ja linnad aastavahetusel raha kätte saavad, mille järele neil tungiv vajadus oli. Omaavalitsuste poolt, keda Liit oli julgustanud, et aastavahetusel peaks raha välja saadeta, tuli kaebusi, et raha ikkagi saamata, kuigi takistusi selleks olla ei või. Selle peale saatis Liidu juhatus 11. jaan. Riigikassale märgukirja, paludes mitte

enam viivitada raha väljasaatmisega. Selle märgukirja peale vastas Rahaministeerium 14. jaan., et Rahaminister 12. jaan. on korralduse teinud toetusraha väljasaatmiseks terve 1928/29 eelarve aasta eest, kusjuures vallad ja alevid saavad 52 milj. sendist:

Harju maavalitsus	Kr. 33.727.03
Viru	57.632.12
Tartu	48.035.04
Järva	24.467.71
Viljandi	27.903.55
Pärnu	37.569.50
Valga	8.396.10
Võru	31.018.46
Petseri	26.080.40
Lääne	21.810.24
Saare	6.939.15

Maakondade vapid vallakohtu pitserisse.

Balti vallakohtuseaduse § 42 järgi tarvitati vallakohtu pitseris vastava kubermangu vappi. Eesti vabariigi ajal oli pitseri küsimus lahtine ja põhimõtteliselt otustamata, kuid enamasti oli tarvitusel pitseri keskel „EW“.

Selle küsimuse lahendamiseks pööras Harju maavalitsus järelküsimusega Koh-tuministeeriumi poole, omalt poolt pidades otstarbekohaseks pitserisse paigutada maakonna vapp.

Nüüd teatas härra Kohtuminister maavalitsusele, et vallakohtu pitserisse tuleks paigutada vastav maakonna vapp, end. kubermangu vapi asemele.

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

E. Maaomaval. Liidu juhatuse koosolek

11. jaan. oli peajaslikult pühendatud juhtnõõride kava läbivaatamisele teede osakonna tehnilise personaali kohta maavalitsustes. Teedeministeeriumi poolt kokkuseatud uus eelnõu, mis lähidane oli maaval. teede osak. juhatajate poolt üles-seatud põhimõtetele, vaadati läbi, parandati ja volitati abiesimeest J. Sõnajalga ministeeriumiga lõpulikult juhtnõõride kava asjus kokku leppima.

Perekonnaseisu ameti kantselei markidest.

lõppesid 25-sendilised esimesel päeval hilisemate tellimiste tagajärjel, nii et suurema hulga tellijatele vähem kätte saadeti, kui telliti. Kui nende markide soovijaid veel leidub, laseb Liit teise trüki valmistada, milleks ettetellimised vajalikud.

Omavalitsustegelase kalender 1929 a.

ilmus E. Maaval. Liidu väljaandel. Viivitus ilmunises oli tingitud trükikojast, kes lubatud ajaks tööga lõpule ei jõudnud. Kalender-käsiraamat on 228 lehek. paks. Lähemalt kalendri kohta kuulutuses.

Sundusliku tuleõnnetuse vastu kinnituseaduse eelnõu

on E. Maaomavalitsuste Liidu poolt Rahaministrile esitatud käiguandmiseks.

Maavalitsuste pearaamatupidajate nõupidamine.

Maavalitsuste raamatupidajate koosolek, mis Maaomavalitsuste Liidu juhatuse poolt kokku kutsutud, algas 18. jaanuaril kell 11 homm. Harju maavalitsuste ruumides. Liidu esimehe nimel avab koosoleku lühi-

kese sissejuhatava kõnega Liidu sekretär H. Avikson. Koosolekule on kõigi 11 maavalitsuse pearaamatupidajad ilmunud, samuti võtab koosolekust osa Siseministeeriumi omavalitsusasjade juhataja hra Loorits, Teedeministeeriumi pearaamatupidaja hra Rosen ja revident Arro.

Koosoleku juhatajateks valitakse Pärjel Tartust ja Orgo Paidest, sekretärideks Vassar Rakverest ja Seitam Viljandist.

Siseministeeriumi nõuded raamatupidamise, aruannete ja eelarvete kohta maavalitsustes.

Küsimuse üle refereerib Võrumaa pearaamatupidaja Hiielo, kes mitmeaastaste andmete varal otsusele jõuab, et Siseministeeriumi nõudmised tihti otsitud on. Peavigadeks peetakse ministeeriumis seda, et maavalitsustes tarvidusel on büdsheti viis, et eelarvete põhjal saadud pikaajalised laenud figureerivad ka aktivas, aga pole mitte kapitalidest maha arvatud j. n. e. Iga-aastaste maavalitsuste aruannete ja eelarvete kinnitamine Siseministeeriumi poolt sünnib alles peale pikka kirjavahetust, mis tihti suurem töö on, kui aruanne ise. — Läbirääkimistel toonitaksegi, et tuleb käesoleval koosolekul ühiselt väljatöötada raamatupidamise alused, mis ka Siseministeeriumi rahuldaks. Samas näitab Siseministeer. esitaja, et kuna aruannete tihti ei ole juurdeldatud seletuskirju, numbrite reast aga kõrvalolejale kõik ometi selge ei või olla, on kirjavahetus paratamata olnud. —

Asudes peale küsimuste põhjalikku selgitamist ja sõelumist uute aluste rajamisele, võeti ühel häälel vastu otsus, et raamatupidamine sünniks maavalitsustes keskraamatupidamise kaudu, kahekordse Itaalia süsteemi büdgeti viisi järele, kusjuures aga ära jäeti mitmed endised korpondeerimisviisid, neid kohandades

Siseministeeriumi nõuetele, nagu võlgade, kapitalide, materjalide ja muude arvete arvestamine endisel viisil j. n. e. Kuigi hra Loorits pooldas eelarveviisilise arvepidamise tarvidust, andis ta lõpuks siiski järele, et ka büdgeti viis sama tulemusi annab ja järelvalve asutus — ministeerium — sellest tüliküsimust ei tee.

Teedeministeeriumi nõuded ja teedekapitali arvestamine.

See on kandvam osa päevakorrast ja uus ala maavalitsustes, mis nõuab palju tööd.

Referentidest kandis A. Pärjel Tartust ette ülevaate maavalitsuste arvepidamise ja rahanduse revideerimiste tulemuste kohta Teedeministeeriumi ametnikkude poolt, samuti andmed sellekohta, kuidas siiaajani on stündinud Teedeministeeriumi summade ja varanduste arvestamine ja aruandmine. Teedeministeeriumi revideerimist pole maavalitsustes kusalgi leitud korralagedust ega suuremaid arusaamatusi arvepidamises, kuigi seda revideerimiste algul läinud aasta lõpul igalpool enustati ja kuigi teede ja nende korrashoiu summade üleminek maavalitsuste kätte uus ala oli ja seal kogemused puudusid.

Järgmine referent — Järvamaa pearaamatupidaja hra Orgo on ennast teedekapitali arvestusega põhjalikult ettevalmistanud, ministeeriumi nõuetele selles küsimuses orienteerinud ja kannab pika eelnõu teedekapitali eelarve ja arvestusviisi ette. Eelnõu on põhjendatud maanteede seaduse paragrafidega. — Selle eelnõu järele moodustab teedekapital maanteede seaduse põhjal osa maavalitsuse eelarvest ja võetakse maavalitsuse üldelarvesse tuludes ja kuludes eraldi peatükkidena sisse. Teedekapitali tulud jaotatakse 10 eriliiki, kulud aga 40 jaotusse, nagu ettenähtud Teedeministeeriumis. Üksikasjaline arvestamine sünnib eriti — teedekapitali arvel. — Peale selgitust ja mõnesugusi muudatusi võetakse kava vastu.

Vallasvara ja materjalide arvestuses

pakkus ülevaadet Pärjel. Peale pikemaid läbirääkimisi leiti, et üksikasjaline vallasvarade nimestiku pidamine keskraamatupidamises ei ole teostatav. Vallasvara üle raamatuid ehk nimekirju peab peetama seal osakonnas ehk m. v. asutustes, kelle hoole all ehk valdusel varandus on. Keskraamatupidamises tuleb arvestada ainult varanduste üldine väärtus ja muudatused osakondade ja asutuste aruannete põhjal

ning järelvalve väljamaksude juures, et varandused nimestikkudesse oleks kantud. Samuti materjalidega. Otsus võetigi selles mõttes ühel häälel vastu.

Eelarvete, aruannete ja kodukordade kavad.

Kuna põhimõtteliste küsimuste kaalumise ja otsustamine kõigi uuenduste ja muudatuste asjus pea kaks päeva kibedat tööd nõudis, asuti komisjonide valimisele neis küsimustes alles teise päeva õhtupoole kell 4. Komisjone valiti kolm, kuhu kõik osavõtjad ära jaotati, kuna Siseministeeriumi ja Teedeministeeriumi esitajad kõigis kolmes komisjonis nõuga abiiks olid. Alles hilja õhtul kell 9 said komisjonid oma töödega valmis ja töötulemused võeti pärast seda üldkoosolekul sõelumisele ja peale mõningate muudatuste vastu. Võeti vastu uus eelarve nomenklatuur, mis märksa laialisem endisest teedekapitali arvestuse juurdetuleku ja mõningate muudatuste tõttu, samuti võeti vastu eelarve vorm, mis lihtsam endisest, ja aruande vormid Siseministeeriumi nõuetele vastavalt. Lõpuks võeti vastu ka uuendatud arvepidamise ja kassa kodukord ühes teedekapitali arvestuse kodukorraga, mis looks mitmed uuendused arvepidamise alal maaomavalitsustes. — Siseministeeriumi esitaja soovitusel otsustati ühelmeel el Maaomavalitsuste Liidule esineda palvega, et uued kavad ja vormid kiires korras maksmata pandaks.

Koosoleku lõpul avaldas juhataja Pärjel osavõtjate nimel Siseministeeriumi ja Teedeministeeriumi esitajale tänu, et mõlemad kahe päeva jooksul hommikust hilja õhtuni väsimata heatahtlikkusega on abiiks olnud küsimuste lahendamisel. Vastuses toonitas Siseministeeriumi esitaja, et ta tõsise huviga ja heal meel on viibinud tõsisel tööl ja ühiste teede leidmisel; loodab, et ühiselt tehtud töö töötajaid ja järelvalve asutust märksa lähemale viib.

Lõpuks otsustatakse, et väljatöötatud materjalid paljundab ja esitab Liidule, Siseministeeriumile ja osavõtjatele juhataja A. Pärjel ning et tuleks aasta pärast kokku tulla, et teedekapitali alal tekkivaid küsimusi tegeliku töö kohaselt koostada.

Saaremaa vallasekretäride palgaküsimus.

on viimasel ajal võtnud õige terava kaju. Maavolikogu 10. detsembril l. a. otsustas tühistada Saaremaa vallasekretäride ja nende abide palgamäärad, jättes 1. aprillist

s. a. vallavolikogudele vabaduse sekretäride ja nende abide palkade määramisel.

Eesti vallasekretäride seltsi Saaremaa osakond oma peakoosolekul 20. detsembril l. a., millest osa võtsid 11 sekretäri ja 6 abi, muuseas maavolikogu mainitud otsuse kohta seisukohta võttes leidis, et see otsus paneb vallasekretärid raskesse seisukorda. Vallasekretäridel oma otsekoohese rohke ja vastutusrikka töö kõrval, rahva huvides, tuleb kanda veel teisi kõrvalisi kohustusi ja täita ülesandeid, nagu posti- agetuuride ja telefoni kõnepunktide juhatamine jne., mis palju tööd ja vastutust nõuab, kuna selle eest maksetav tasu on õige väike ja perekonnaseisu ametniku ülesannete täitmise eest kogunisti tasu ei saa. Raskeile tööoludele vaatamata on sekretärid alati olnud rahvale vastutulelikud, õiendades ta asjatoimetusi igal ajal, piirdumata ainult töötundidega, mis maksavad teistes ametiasutistes. Sellele vaatamata on senine praktika näidanud, et vallakodanikud, kas üldse või oma esinduse — vallavolikogude — näol, oma arenematus või vaenulikkule tõttu, on vallasekretäride instituudi vastane ja tasub sekretäride töövaeva palgaga, mis isegi elatismiinimumini ei küüni, milline tänamatus on tingitud ka sellest, et vallasekretäride peale on pandud palju keskvalitsuse võimu teostamist ja ülesannete täitmist, mis kodanikkudele sagedasti ebameeldiv ja seepärast näeb vallasekretäris nagu enda vaenlast, tagasundijat jne. Kuna nüüd lahtiseks on jäänud ka sekretäri abide arvu kindlaks määramine, siis võib kindlasti uskuda, et vallavolikogud rohkem krediiti ei määra, kui ainult ühele abile, sedagi sel määral, et selle eest õppinud abilist ei saa palgata, mille tõttu kannatab vallavalitsuse üldine asjaajamine ja sekre-

tärid ei saa seadusega nende peale pandud kohustusi korralikult täita. Seepärast on tungivald vajalik maavolikogu vahetalitus vallasekretäride ja nende abide palga- ja tööolude korraldamisel, kuni seda ei tee keskvalitsus.

Kõigi asjaoludega arvestades leiab koosolek maavolikogu otsuse palgamäärade tühistamisel vallasekretäride suhtes ülekohtuseks ja loeb hädavajalikuks Siseministeeriumi tekkinud olukorrast informeerida ja paluda Vabariigi Valitsuse kaudu esineda seaduse eelnõuga, vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise seaduse muutmiseks selles mõttes, et vallasekretäride ja nende abide palga alam-määrad kinnitab Siseministeerium oma nägemise järele, arvestades seejuures vallasekretäri ja abi ametile vastavate riigiasutiste palgamääradega ja nende lisadega ja määraks kindlaks sekretäri abide arvu vallasekretäride seltsi ettepanekul. Kuni vastavad normid vallasekretäride palga ja nende abide palga ja arvu suhtes vastavate võimude poolt ei ole korraldatud, loobuda 1. aprillilt 1929 a. postiagentuuride ja telefoni kõnepunktide juhtimisest, samuti ka valla vaestelastekohtu sekretäri ametist, 1. aprillist 1929 a. maksmata panna vallamajades sama kord, mis riigiasutistes, s. o., et kodanikud võivad oma asjatoimetusi õiendada ainult kella 9—3, välja pannes vallamajades vastavad teadaanded, milles mainida, et see kord on tingitud maavolikogu hoolimatusest vallasekretäride vastu ja nende õiglaste nõudmiste mitterahuldamise puhul 1. aprillist s. a. välja kuulutada Itaalia streik majanduslikkudel põhjustel.

Tekkinud olukorra lahendamiseks on Maavalitsus samme astunud.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 4. Õigused kaotanud vallavolikogu liikme volituse aja lõppemisest.

Millal lõpeb vallavolikogu liikme volituse aeg volikogus, kes on rahukogu otsusega õiguste kaotamisega 3 aastaks vangki mõistetud, millise otsuse on kohtu palat kinnitanud, kuid süüdi mõistetud on Riigikohtu kaasseerinud, kas kohtu palati otsuse väljakuulutamise päevast ehk jälle Riigikohtu otsuse kuulutamise ajast? K. vallavalitsus.

Vastus: Süüdi mõistetud vallavolikogu liige kaotab vallavolikogu liikme õigused seaduslikku jõusse astunud kohtu otsuse põhjal. Küsimuses tähendatud juhusel kaotaks vallavolikogu liige vallavolikogu

liikme õigused, kui kohtu palat kinnitaks uue otsusega rahukogu otsuse ja süüdimõistetud ei esineks kaebusega kassatsiooni korras või kui esitatud kassatsiooni kaebus jäetaks Riigikohtu poolt tagajärgeks (Kr. Kp. S. § 941 p. p. 2 ja 3).

Küsimus Nr. 5. Metsatööstuse maksust

Kas riiklik metsatööstus on vabastatud maksust valla heaks, või peab ta sama maksu maksuma, mis teisedki ärilised metsatööstused?

Vallasekretär K.

Vastus:

19. jaan. 1920 a. seadus (R. T. 18-19 — 1920) ei tee tööstusmaksu asjus mingisuguseid erandisi

peale nende, mis Siseminister tööstusmaksust vabaks tunnistanud. Ei ole viimane riiklisi ärilisi metsatööstust tööstusemaksust vabastanud, peak-sid nad maksu maksuma.

Küsimus Nr. 6. Vallasekretäride abide ametist vabastamisest.

Kas võib vallavalitsus oma otsusega ametist vabastada valla sekretäri abi ilma seadusliku alu-seta ja sekretäri nõusolekuta, ja kas on olemas mingisugune alus niisuguse otsuse tühistamiseks?

Ametisse olen võetud valla volikogu otsusega 1925 aastal. Valla sekretäri abi.

Vastus:

Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus („R. T.“ nr. 97—1926) §§ 78 ja 79 järgi valib vallavolikogu ainult vallasekretäri, kuna kõik teised vallavalitsuse ametnikud määrab ametisse ja vabastab ametist

vallavalitsus. Sellest selgub, et vallasekretäri abi on vallavalitsuse ametnik, keda määrab ametisse ja vabastab ametist vallavalitsus. Vallavalitsuse poolt ametisse määratud vallavalitsuse ametnikud on aga, Riigikohtu mitmekordsete selsetuste järgi, vabapalgalised, kelle vahekorid põhjened eraõigusele. Järjekult, kui vallasekretäri abi ametist vabastamisel ei ole kinnipeetud Balti eraseaduse vastavatest nõuetest, siis võib ta oma õiguste jalule seadmiseks pöörata kohtu poole tsi-viil kohtupidamise seaduses ettenähtud korras.

Kirjavastused.

H. K. V-s. Sündmus ei puutu otsekohe omavalitsusse, mispärast ruumi anda ei saa.

Kuulutakse maksvusetaks.

1) Eduard Joosepi p. Villa hobusepass, väljaantud Alatskivi vallavalitsusest 8. jaan. 1921 a. nr. 505 all Aleksander Otto p. Simsonile.

2) Anton Mäe hobusepass, väljaantud Kunda-Malla vallavalitsusest 11. dets. 1923 a. Jüri Mäe nimele.

3) Anton Mäe hobusepassid nr. 56 ja 57, väljaantud Kunda-Malla vallavalitsusest 4. nov. 1927 a.

4) Kaarel Salulli hobusepass, väljaantud Pala vallavalitsusest 1919 a. nr. 585 all.

5) Luiste vallavalitsusest 31. dets. 1920 a. väljaantud hobusepass nr. 77.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 270.000 krooni.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

— Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. —

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamiseks.

Ilmus trükist ja on E. Maaomavalitsuste Liidult Tallinnas saada

Vallaomavalitsuste ameerikaviisilise raamatupidamise

REVIDEERIMISE KAVA

H. Avikson

E. Maaomavalitsuste Liidu sekretär.

Hind 50 senti.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu väljaanne.

Vastutav toimetaja: Eesti Maaomaval. Liidu sekretär H. Avikson. Väljaandja: Eesti Maaomaval. Liit, „Õhistrükikoda Rakveres“.